

Remissvar på SOU 2021:22

Hårdare regler för nya nikotinprodukter.

Yrkesföreningar mot Tobak, paraplyorganisation för fem yrkesföreningar (Läkare, Tandvård, Sjuksköterskor, Lärare, Psykologer, socionomer och folkhälsovetare mot Tobak), verksamma sedan mer än 25 år, har blivit inbjudna att ge synpunkter på betänkande angående hårdare regler för nya nikotinprodukter.

Vi är positiva till de förslag som angivits i utredningen.

Det är dock nödvändigt med utökade och fler åtgärder i Sverige, för våra barns skull och för alla de som inte längre vill vara nikotinberoende.

Vi vill se *exponeringsförbud* för alla tobaks- och nikotinprodukter på alla säljställen. Detta har sedan länge införts i ett flertal länder, och Sverige borde absolut och omgående göra likadant. Det är viktigt att klart visa att tobak inte är vilken vara som helst.

Vi vill att *neutrala reklamfria paket*, precis som gjorts i en lång rad länder med stor framgång och förbättring av folkhälsa införs.

Lag om *Tobaksfri skoltid* skulle göra avgörande och snabb skillnad eftersom tobaksbruket inleds i skolåldern och ofta i just skolan. Våra nordiska grannländer har redan genomfört tobaksfri skoltid och ser mycket god effekt.

Vi vill se samma regelverk kring samtliga nikotinprodukter, utom de läkemedelsklassade, som tobaksprodukter. Särskilt viktigt är det att *smaktillsatser förbjuds* i samtliga nikotinprodukter, eftersom ”goda” smaker attraherar speciellt ungdomar. Tobaksfrågor och nikotinfrågor, regleringar och tillsyn, av samtliga nikotinnehållande produkter bör hanteras hos Folkhälsomyndigheten och inte Livsmedelsverket, som nu är fallet när det gäller snus. Ingen tobaksprodukt är ett livsmedel som ska sväljas ner.

Höj tobaksskatten. Utsatta grupper, däribland ungdomar, är priskänsliga. Det är en viktig jämställdhetsfråga att erbjuda avvänjningsstöd för att nå och stötta socialt och ekonomiskt utsatta grupper, där bruket är mest utbrett.

Åtstramning av regelverket kring tobak är nödvändigt för att ännu bättre skydda nuvarande generation och nästkommande mot tobak och nikotinprodukter, helt enligt Tobakskonventionen som Sverige ratificerade 2005.

Barnkonventionen som numera ingår i Sveriges lag ger också tydliga krav att barn har rätt till bästa möjliga hälsa, och det är inte förenligt med tobaks- och nikotinbruk.

Den rökta tobaken är på tillbakagång i grupper med hög socioekonomisk status, och det är självklart positivt ur folkhälsosynpunkt.

Nikotinprodukter i olika skepnader säljs och konsumeras dock alltmer, framför allt i ungdomsgrupperna, som en enkel och trendig introduktion i "tobakskarriären". Produkterna säljs som tobaksfria, trots att nikotin utvinns ur tobak, och marknadsförs främst till barn och unga, gärna via sociala medier.

Dessa produkter har hittills inte omfattats av tobakslagen vilket har fått förödande effekter. Kryphål i lagen utnyttjas maximalt.

Priset och reklamen ger intryck av att nya nikotinprodukter är jämförbara med tuggummi eller glass, samt helt ofarligt. Unga är trendkänsliga och påverkas starkt av reklam, inte minst via sociala medier och influencers, ofta betalda av industrin.

Tonåringars bruk av nya nikotinprodukter, t.ex. "tobaksfritt" vitt snus, har enligt undersökning från Novus ökat från 7% till 19% senaste åren.

Produkterna har enligt tobakslagen en åldersgräns på 18 år, men tobakslagen sätts ur spel eftersom snuspulvret rubriceras som tobaksfritt. Detta är ännu ett tydligt exempel på att det enbart är ekonomiska intressen som styr tobaksindustrins agerande. Dessa godissmakande produkter har inget belägg som rökavvänjningshjälp, vilket industrin låter påskina.

Skador av den rökta tobaken är numera välkända och accepteras inte, men skador på grund av nikotinberoende är inte lika väl kända, trots att dessa har stora och allvarliga konsekvenser.

Vi inom professionerna ser ett stort behov av att öka kunskapen om nikotinberoende, och i detta arbete utgör hårdare lagstiftning en stark och viktig positiv faktor.

Nikotin är en kraftigt beroendeframkallande drog som skadar hjärnan, speciellt hos barn och unga. Nikotin förknippas med ökad risk för depression, ångest, sämre impulskontroll, inlärningsförmåga och uppmärksamhet. Nikotinberoendet kan jämföras med heroinberoende.

Även hjärt-kärlskador, högt blodtryck, stroke ses vid nikotinpåverkan.

Snus användare får värre hjärtinfarkter och stroke än icke-snus användare. Snus ger ökad risk för diabetes typ 2, vilket är en dödlig sjukdom. Snus användning under graviditet ökar risken för ett flertal komplikationer till exempel havandeskapsförgiftning, kejsarsnitt, för tidig födsel, och dödföddhet. Det nyfödda barnet riskerar låg födelsevikt och störningar i andningsregleringen.

Inom tandvården ser vi snus skador i munhålan, och dessa synliga slemhinneförändringar ger ofta patienten den avgörande motivationen att sluta snusa.

Tobaksindustrin tillåts få stort spelrum på en rad arenor. Vi har ofta påpekat att tobaksindustrin är "roten till det onda". Detta kan inte nog poängteras!

Tobakskonventionens artikel 5.3 uttrycker klart att industrin inte ska ha inflytande över folkhälsopolitiska frågor som t ex regelverk kring detaljer om produkterna, eller

marknadsföringsregler av tobaks- och nikotinprodukter, eftersom det finns en grundläggande och oförenlig motsättning mellan industrins ekonomiska intressen och folkhälsopolitiska intressen.

WHO varnade nyligen för elektroniska cigaretter, och skrev ”kriminellt göra unga nikotinberoende”. Vi håller med!

Våra patienter och eleverna i skolan påverkas under hela uppväxten och i de flesta sammanhang av industrins manipulativa marknadsföring och inflytande över vårt samhälle, med barnen, som är de nya och helt nödvändiga kunderna, i fokus.

Våra professionella insatser, både på individnivå och gruppnivå, har inte den goda effekt vi önskar eftersom de stödjande miljöerna utanför behandlingsrummet och skolsalen inte ser ut eller fungerar så som det är tänkt, vare sig enligt tobakskonventionen eller barnkonventionen.

Gävle augusti 2021

Birgitta Enmark

Ordförande Yrkesföreningar mot Tobak, paraplyorganisation för:

Läkare mot Tobak

Tandvård mot Tobak

Sjuksköterskor mot Tobak

Lärare mot Tobak

Psykologer, socionomer och folkhälsovetare mot Tobak